

**Η ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ**

MARIA PARDALI

Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Αττικής
e-mail: parmar06@hotmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο νέος θεσμός των Υπευθύνων Πολιτιστικών Θεμάτων που θεσμοθετήθηκε τον Ιούλιο του 2003, εισάγει τα Πολιτιστικά Προγράμματα στις Καινοτόμες Δράσεις και έχει σαν στόχο την ανάδειξη της πολιτιστικής και καλλιτεχνικής πλευράς της Παιδείας.

Ο θεσμός αυτός αφορά τόσο την Πρωτοβάθμια όσο και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και έχει σαν κύριο σκοπό την προώθηση των Πολιτιστικών Προγραμμάτων και γενικότερα την αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης μέσα από το μεγαλείο του πολιτισμού και της τέχνης. Η συχνότητα της επιλογής πολιτιστικών θεμάτων με περιεχόμενο σχετικό με την Τοπική Ιστορία και τη Λαογραφία στη Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση Ανατολικής Αττικής, κατέδειξε την οικειότητα και την προτίμηση τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των μαθητών σε τέτοια θέματα. Θέματα όπως: «ο τόπος μου», «ο τόπος μου άλλοτε και τώρα», «η πλατεία της γειτονιάς μου», «η λαϊκή παράδοση του τόπου μου», προτιμήθηκαν συνειδητά από μαθητές και εκπαιδευτικούς και ολοκληρώθηκαν με επιτυχία.

Η παρούσα εργασία εξηγεί τα πλεονεκτήματα τέτοιων προγραμμάτων και προτείνει τρόπους προσέγγισης.

Λέξεις κλειδιά: πολιτιστικό πρόγραμμα, τοπική ιστορία, λαογραφία, σχέδιο εργασίας

**LOCAL HISTORY AND TRADITION IN CULTURAL PROGRAMS.
ASPECTS OF LOCAL HISTORY AND TRADITION THROUGH CULTURAL
PROGRAMS: CASE STUDIES**

MARIA PARDALI

Directorate of Primary Education of East Attica
e-mail: parmar06@hotmail.com

ABSTRACT

In July 2003, a new department was created to manage Cultural Activities. The administrators find innovative cultural programs underscoring the cultural and artistic aspects of education. This department encompasses both elementary and secondary education and its main goal is promoting cultural programs that will further the quality of education through the appreciation of culture and art.

The popularity of cultural activities dealing with local history and traditions by institutions of primary education in Attica reveals that teachers and students prefer familiar topics. Therefore,

activities bearing titles such as “My Town,” “My Town Now and Then,” “My Neighborhood’s Square,” and “My Town’s Traditions” were deliberately favored by students and teachers and completed successfully.

This paper endeavors to explain the advantages of these programs and offers suggestions on how to implement them.

Keywords: cultural program, local history, tradition, project

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Τα Πολιτιστικά Προγράμματα αγκαλιάστηκαν με ιδιαίτερο ενδιαφέρον από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, γιατί παρόλο που σα θεσμός ήταν κάτι νέο στην εκπαιδευτική αρένα, στο σχολείο ο τομέας του πολιτισμού και της τέχνης αποτελεί μια οικεία και πολύ αγαπητή ενασχόληση. Ποιο σχολείο αλήθεια, δεν έχει ασχοληθεί με τη δημιουργία μιας θεατρικής ομάδας και το ανέβασμα μιας θεατρικής παράστασης, με την επίσκεψη σε ένα μουσείο ή σε ένα μνημείο της τοπικής κοινωνίας και τη συζήτηση πάνω σε αυτό ή με τη δημιουργία ενός καλλιτεχνικού εργαστηρίου όπου οι μαθητές εκφράζονται μέσα από τη ζωγραφική και όλες τις δραστηριότητες της αισθητικής αγωγής;

Το νέο στοιχείο που εισάγεται είναι η μεθοδολογία, η διάρκεια, ο συνδυασμός γνώσεων.

Όλες οι Καινοτόμες Δράσεις (Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Αγωγή Υγείας, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, κ. ά) έχουν κοινά χαρακτηριστικά:

- Επιδιώκουν το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία, στα προβλήματα της καθημερινότητας, στην επικαιρότητα
- Εφαρμόζουν ομαδοσυνεργατικές μεθόδους διδασκαλίας
- Ο μαθητής εργάζεται μέσα σε ατμόσφαιρα συνεργασίας και ελευθερίας και ο δάσκαλος γίνεται καθοδηγητής, συνεργάτης, συνερευνητής.
- Εισάγουν τη σύγχρονη τεχνολογία και στοχεύουν στην παραγωγή γνώσης με βιωματική προσέγγιση, όπου ο μαθητής ενεργοποιεί το μυαλό, τις αισθήσεις τις δημιουργικές ικανότητες.

Οι εκπαιδευτικοί, παρά το φόρτο των μαθημάτων και της ύλης που «τρέχει», ολοένα και περισσότερο αποφασίζουν να πραγματοποιήσουν πολιτιστικά προγράμματα, δείχνοντας μια ιδιαίτερη προτίμηση στην Τοπική Ιστορία, την παράδοση και την τέχνη, ακριβώς γιατί αφορούν αυτήν την καθημερινή πραγματικότητα, κάτι που είναι οικείο στα παιδιά και συνάμα ελκυστικό.

ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Με τον όρο **Τοπική Ιστορία** εννοούμε τη μελέτη του ιστορικού υλικού που βρίσκεται στον ευρύτερο χώρο του σχολείου και που είναι ήδη ορατό και οικείο στα παιδιά ή μπορούν εύκολα να το γνωρίσουν με επισκέψεις και επιτόπια έρευνα (έρευνα πεδίου). Είναι κατανοητό, ότι αν και ο όρος «τόπος» έχει μια ελαστικότητα στη νεοελληνική γλώσσα, σύμφωνα με το λεξικό του Μπαμπινιώτη, μπορεί να σημαίνει τοποθεσία, περιοχή, μπορεί να σημαίνει μέρος καταγωγής ή μέρος διαμονής, χώρα ή πατρίδα, λέγοντας Τοπική Ιστορία στο σχολείο, μιλάμε για το χώρο στον οποίο ζουν οι μαθητές και αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους. Ξεκινούμε δηλαδή, από το ίδιο το σχολείο και προχωρούμε στη μελέτη της γειτονιάς, του χωριού ή της πόλης, του νομού, ανάλογα με το πρόγραμμα και τους στόχους έρευνας που έχουμε (Βώρος, 1993; Λεοντσίνας, 1996).

Τα θέματα που μελετά η Τοπική Ιστορία είναι:

- Αρχαιολογικοί τόποι ή μνημεία της περιοχής
- Τοπικοί μύθοι

- Τοπικά ήθη και έθιμα
- Πτυχές οικονομικής δραστηριότητας των ανθρώπων
- Αρχιτεκτονική κτιρίων-πλατείες
- Οικιστική ανάπτυξη
- Τρόπο ζωής κατοίκων – επαγγέλματα
- Τοπωνύμια
- Δημογραφική εξέλιξη – μετανάστευση
- Πόλεμοι και αγώνες του παρελθόντος

Εκείνο που έχει σημασία, όπως αναφέρει και ο ιστορικός Φ. Βώρος (1993) είναι τα θέματα να επιλέγονται με βάση τα ακόλουθα κριτήρια:

- Να είναι ορατά
- Να είναι επισκέψιμα
- Να κινούν το ενδιαφέρον
- Να έχουν αρκετά στοιχεία, ώστε τα παιδιά να ενθαρρύνονται ν' ασχοληθούν μ' αυτά.

Η **Τοπική Ιστορία** θεωρείται ως ιστορία πολιτισμού. Στηρίζεται στην παράδοση, τον τρόπο ζωής και τις αξίες της τοπικής κοινωνίας.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Η **Λαογραφία** από την άλλη πλευρά, θεωρείται κατά τον Μ. Μερακλή (2001), ως κατεξοχήν πολιτισμική επιστήμη, με κύρια ασχολία της τα πολιτισμικά φαινόμενα. Ασχολείται με τη μελέτη φαινομένων πολιτισμού, και είναι η ζωντανία της καθημερινής ζωής που δίνει τον κύριο τόνο στα κάθε είδους λαογραφικά φαινόμενα.

Τη Λαογραφία την ενδιαφέρει βέβαια κάθε τι ομαδικό και παραδοσιακό. Ακόμη και η μελέτη ατομικών περιπτώσεων έχει αξία για αυτήν, εφόσον προσφέρει πληροφορίες για τον τρόπο ζωής και τις συλλογικές συμπεριφορές και τάσεις. Παραδοσιακό, από την άλλη πλευρά είναι το φαινόμενο που έχει επαναληφθεί λίγες ή περισσότερες φορές.

Η μελέτη όμως, ενός λαογραφικού φαινομένου μπορεί να γίνει και μέσα από την εξέταση θεμάτων της Τοπικής Ιστορίας. Η αλληλεπίδραση παρεμφερών επιστημών είναι αναπόφευκτη, μια και τα αντικείμενα είναι πολλές φορές παρόμοια. (Βαρβούνης, 1993) Δεν πρέπει να υπάρχουν τείχη ανάμεσα στις επιστήμες. (Αυδίκος, 1999). Αυτό που άλλωστε ενδιαφέρει τα πολιτιστικά προγράμματα που ασχολούνται με αυτά τα θέματα είναι τελικά η εύρεση της κατάλληλης μεθόδου που θα μας οδηγήσει στην εκπλήρωση των στόχων μας και όχι ένα προκαθορισμένο σχήμα που θα μας οδηγεί σε ανούσιες για το μαθητή, επιστημολογίες.

Έτσι, η μελέτη ενός εθίμου για παράδειγμα, μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μελέτης της Θρησκευσιολογίας (λατρευτικές καταβολές), Ιστορίας, Τοπικής Ιστορίας, Φιλολογίας (ανεύρεση σχετικών μαρτυριών που θεμελιώνουν τη συνέχεια). Για το μαθητή όμως, αυτό που μετράει είναι το τι θα πάρει από αυτήν τη μελέτη και με ποιον τρόπο που πρέπει να είναι και ελκυστικός αλλά και αποδοτικός.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Η μεθοδολογία και στη Λαογραφία, όπως και στην Τοπική Ιστορία, εστιάζει το ενδιαφέρον της στη μελέτη των πηγών, διερευνά, διασταυρώνει, συμπληρώνει το υπάρχον υλικό. Γίνεται συλλογή υλικού κατόπιν αρχαιακής, βιβλιογραφικής και επιτόπιας έρευνας.

Η μελέτη θεμάτων Τοπικής Ιστορίας και Λαογραφίας έχει τα ακόλουθα πλεονεκτήματα για την εφαρμογή πολιτιστικών προγραμμάτων:

- Γίνεται απ' ευθείας μελέτη των πηγών και ξεφεύγουμε από το συνηθισμένο τρόπο διδασκαλίας

- Ενδείκνυται η δημιουργία ομάδων και συμβάλει στη διευκόλυνση της μάθησης μέσα από την παρατήρηση, την περιγραφή, την έρευνα.
- Διευκολύνεται η αυτενεργός μάθηση. Ο μαθητής μέσα από την μελέτη των θεμάτων τοπικής ιστορίας και ακολουθώντας μια πορεία από τα ειδικά προς τα γενικά, βιώνει καταστάσεις, υποδύεται ρόλους, φαντάζεται, κατανοεί το παρελθόν.
- Βοηθά στην κοινωνικοποίηση των παιδιών.
- Ενδείκνυται για τη διαθεματική/ολιστική προσέγγιση της γνώσης μια και μπορούν να μελετηθούν μέσα από τα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος.
- Μπορεί να εφαρμοστεί ακολουθώντας τα πεδία έκφρασης νοημοσύνης του Howard Gardner, σύμφωνα με τον οποίον σ' έναν άνθρωπο ενυπάρχουν τα παρακάτω 8 είδη νοημοσύνης (Λογικομαθηματική-επιλύει αποτελεσματικά προβλήματα και προβληματικές καταστάσεις, Γλωσσική- ποίηση, ρητορική, γλωσσομάθεια , Σωματική/κιναισθητική- αθλητικές δραστηριότητες, μουσικοχορευτικές, παραστατικότητα στην έκφραση, Μουσική- διάκριση μουσικών σχημάτων, Χωρική-εικαστικές τέχνες, σχεδιαγράμματα, χάρτες, Διαπροσωπική – επικοινωνεί με ευκολία με τους άλλους, τους κατανοεί , Ενδοπροσωπική –αυτοπειθαρχία, μεταγνώση, Νατουραλιστική- ταξινομήσεις, γνώση πανίδας/χλωρίδας).

Τα είδη αυτά είναι διακριτά και ανεξάρτητα αλλά δρουν αλληλοσυμπληρωματικά. Ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν άλλες τονίζονται, άλλες όχι. Στόχος των εκπαιδευτικών προγραμμάτων θα πρέπει να είναι η ανάπτυξη όλων των ειδών (Ματσαγγούρας, 2003).

ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η ενδεικνύομενη μέθοδος προσέγγισης των πολιτιστικών προγραμμάτων που αφορούν την Τοπική Ιστορία και Λαογραφία, είναι **η μέθοδος των σχεδίων εργασίας** κι αυτό γιατί εμπεριέχει τέσσερα σημαντικά στοιχεία:

1. Την ύπαρξη ενδιαφέροντος από πλευράς μαθητών
2. Την ενεργή συμμετοχή των μαθητών
3. Την ομαδική εργασία και τη σύνδεση σχολείου με κοινωνία
4. Τη σπουδαιότητα των βιωμάτων του παιδιού.

Το σχέδιο εργασίας γνωστό και ως **μέθοδος project** είναι μια μέθοδος επεξεργασίας κάποιων θεμάτων, που περιέχει τα στοιχεία της ομαδικής εργασίας, της ελεύθερης δράσης και της δημιουργίας, την έρευνα, την αναζήτηση, την αξιοποίηση των πηγών και των πληροφοριών και οποιωνδήποτε στοιχείων μπορεί να χρησιμοποιηθούν στο εκάστοτε θέμα. Είναι μια μέθοδος που περιλαμβάνει κάποιες συγκεκριμένες φάσεις. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι περιορίζει τον εκπαιδευτικό, δεν παύει να είναι μια μέθοδος μόνο, που ο εκπαιδευτικός μπορεί να προσαρμόσει στις ανάγκες της τάξης του.

Το κύριο χαρακτηριστικό της μεθόδου των σχεδίων εργασίας είναι ότι είναι καθαρά **μαθητοκεντρική, και με αυτή** γίνεται αξιοποίηση των βιωμάτων των μαθητών και πραγματοποιείται μέσα σε πλαίσια συλλογικής δράσης των μαθητών. Ο ρόλος του δασκάλου είναι συντονιστικός, βοηθητικός. Γίνεται συνεργάτης, καθοδηγητής και συνερευνητής με τους μαθητές. Βεβαίως, απαιτείται γνώση της μεθόδου από το δάσκαλο που οφείλει με τη σειρά του να ενημερώσει και τους μαθητές, και μια προετοιμασία του δασκάλου πριν ξεκινήσει η εφαρμογή του σχεδίου εργασίας.

Ένα «σχέδιο εργασίας» μπορεί να έχει διάρκεια μόλις δυο ωρών, μπορεί όμως να διαρκέσει και χρόνια.. Για την επιτυχή επίτευξη ενός σχεδίου εργασίας, καλό είναι να έχει υπόψη του ο εκπαιδευτικός ότι μπορεί να χρειαστεί να διαμορφώσει το περιβάλλον της τάξης, να έρθει σε επαφή και συνεργασία με εξωσχολικά άτομα και φορείς, είτε μόνος του, αλλά κυρίως μαζί με τους μαθητές του (Χρυσαφίδης, 2002).

Στη βιβλιογραφία που κυκλοφορεί γύρω από το θέμα, μπορεί να βρει κανείς τα βασικά βήματα της μεθόδου των σχεδίων εργασίας με κάποιες πιθανές παραλλαγές, η βασική δομή όμως, είναι η ακόλουθη:

1^ο ΣΤΑΔΙΟ: Προβληματισμός - Ευαισθητοποίηση (Καθορισμός του θέματος, Στόχοι του προγράμματος)

2^ο ΣΤΑΔΙΟ: Σχεδιασμός του σχεδίου εργασίας (Ανάλυση θέματος σε επιμέρους διαστάσεις, διάρκεια – μεθοδολογία – δραστηριότητες. Συγκρότηση ομάδων)

3^ο ΣΤΑΔΙΟ: ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ (Συγκέντρωση και ταξινόμηση υλικού, διαλείμματα ενημέρωσης και ανατροφοδότησης).

4^ο ΣΤΑΔΙΟ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΟΜΑΔΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

5^ο ΣΤΑΔΙΟ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΟΜΑΔΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Ενδεικτική σχετική θεματολογία προγραμμάτων που πραγματοποιήθηκαν τα τρία χρόνια λειτουργίας του θεσμού των Υπευθύνων Πολιτιστικών Θεμάτων και που δείχνουν την προτίμηση των εκπαιδευτικών δύο Γραφείων Π/θμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Αττικής σε θέματα Τοπικής Ιστορίας και Λαογραφίας είναι η ακόλουθη:

Παραδοσιακός Γάμος στην Άνοιξη, Ο τόπος μου το Καπανδρίτι, Μελετώντας τον Τόπο μου: τα Σπάτα, Παραδοσιακοί Χοροί του Τόπου μου, Εξερευνώ την πόλη μου την Αρτέμιδα, Μελετώντας τον Τόπο μου - Η παραλία του Σχοινιά, Μαθαίνω την Πολιτιστική Κληρονομιά του τόπου μου "Λαογραφία και Παράδοση", Η Ιστορία του Σχολείου μου, Ελληνικός Λαϊκός Πολιτισμός, Παιανία στο Χθες και στο Σήμερα, Το χωριό μου το Πολυδένδρι, Έθιμα και Παραδόσεις του Τόπου μας: Ν. Παλάτια Ωρωπού, Αναβίωση Παραδοσιακού Αρβανίτικου Μαραθωνίτικου Γάμου, Ο Βαρνάβας από το Χθες στο Σήμερα, Το Κρυονέρι στο πέρασμα του χρόνου, Το Λαϊκό Παραμύθι του τόπου μου, Οι Δώδεκα Μήνες του Χρόνου- Ένα ταξίδι στο Χθες και στο Σήμερα της περιοχής μου, Εκκλησίες και Ξωκλήσια του Μαραθώνα, Οι Δρόμοι του Πολυδενδρίου: Παράδοση και Ιστορία, Η Αποκριά και τα έθιμα της στον τόπο μου και μέσα από τη Ζωγραφική, Το Παιδικό Παιχνίδι της γιαγιάς και του παππού, Τα Έθιμα του τόπου μου κατά την περίοδο των εορτών όλης της χρονιάς.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕ ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ ΣΧΕΔΙΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ «Ο ΤΟΠΟΣ ΜΟΥ ΧΘΕΣ-ΣΗΜΕΡΑ-ΑΥΡΙΟ»

ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ

ΤΑΞΗ Δ'

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ: ΜΑΡΙΑ ΠΑΡΔΑΛΗ

Σχολ. έτος 2003-04

Αριθμός μαθητών: 21

Διάρκεια: ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ – ΜΑΪΟΣ

1^ο ΣΤΑΔΙΟ: Προβληματισμός – Ευαισθητοποίηση

ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ: Αφορμή για την επιλογή του θέματος στάθηκε το μάθημα της μελέτης του περιβάλλοντος «Ο τόπος μου» (πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου). Μετά τη συζήτηση και ανάλυση του κεφαλαίου αυτού, έγινε μέσα στο πλαίσιο του μαθήματος και μια σύγκριση με τη περιοχή Καπανδριτίου και έτσι, άρχισε ένα ταξίδι στο χώρο και στο χρόνο του Καπανδριτίου.

ΣΤΟΧΟΙ:

1. Να γνωρίσουν οι μαθητές τα ιδιαίτερα βήματα της ιστορίας του τόπου τους.
2. Να μάθουν να εκτιμούν την προσφορά των παλαιότερων γενεών.
3. Να μάθουν να κατανοούν το παρόν μέσα από τη γνώση του παρελθόντος.
4. Να μάθουν για τη ζωή, τις συνήθειες, τα έθιμα των παλαιότερων και να εκτιμήσουν την πολιτισμική προσφορά του τόπου τους.

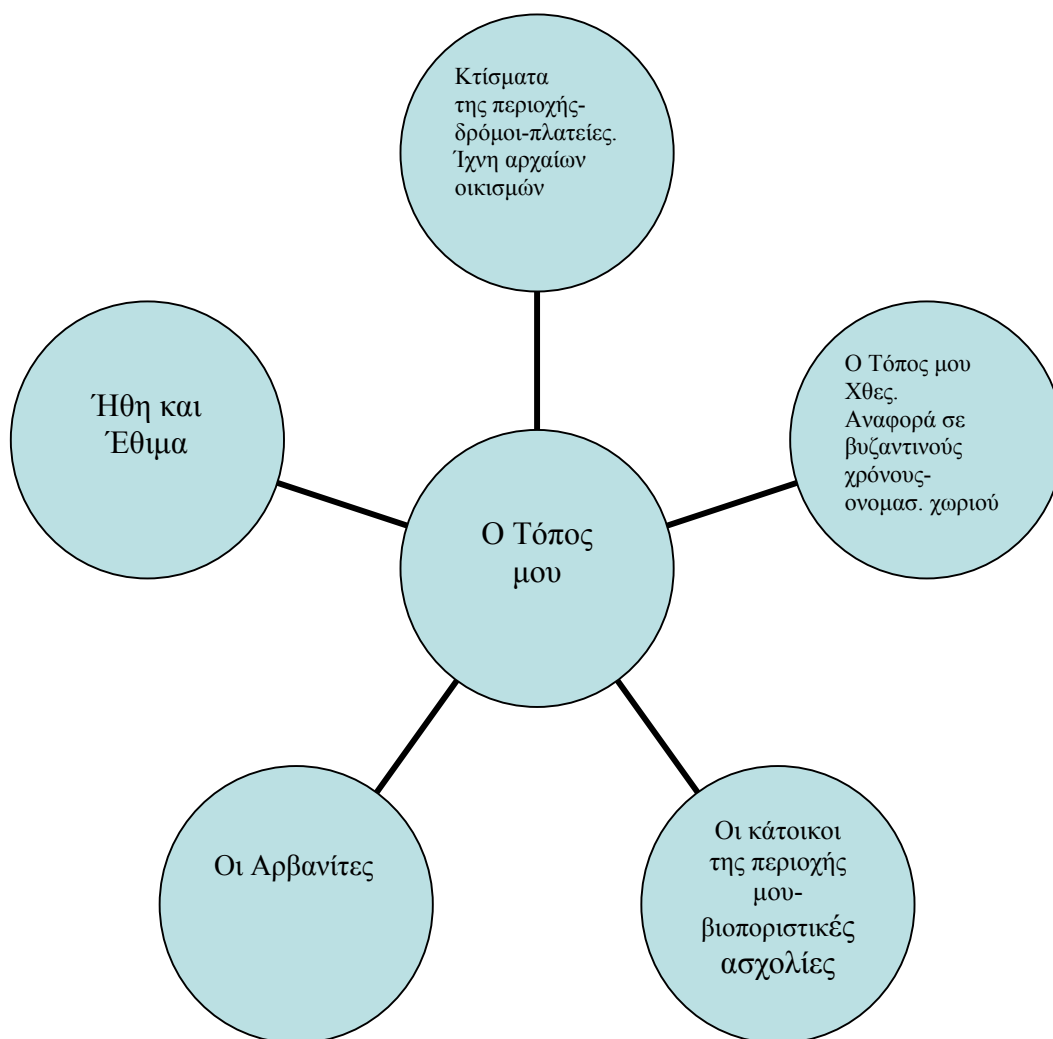
5. Να μπορούν να αναζητούν πηγές, να συλλέγουν πληροφορίες, να δημιουργούν αρχείο
6. Να εξασκηθούν στις μεθόδους έρευνας, επιτόπια, παρατήρηση, συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια.
7. Να εξασκηθούν στην ομαδική εργασία και συνεργασία.

2^ο ΣΤΑΔΙΟ: Σχεδιασμός του σχεδίου εργασίας

Ο χωρισμός του θέματος σε υποθέματα έγινε με βάση τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Σε αυτό βέβαια, βοηθά και ο καθοδηγητικός ρόλος του εκπαιδευτικού στην επιλογή των υποθεμάτων (π.χ. Γνωρίζετε πώς γινόταν ο αρβανίτικος γάμος;). Η Τοπική Ιστορία μπορεί να ασχοληθεί με τη μελέτη ενός συγκεκριμένου θέματος (π.χ. ενός μνημείου) ή με τη θεματικά ολόπλευρη μελέτη ενός τόπου, το οποίο και εφαρμόσαμε στο πρόγραμμα αυτό.

Μ' αυτόν τον τρόπο έγινε η εξακτίνωση του θέματος ως εξής:

Με βάση τα παραπάνω χωρίστηκαν και οι μαθητές σε πέντε ομάδες και η καθεμιά ανέλαβε να ερευνήσει και από έναν τομέα. Ο χωρισμός των ομάδων έγινε με βάση τα ενδιαφέροντά τους,

γιατί ένας χωρισμός με βάση τις διαπροσωπικές σχέσεις, εγκυμονεί τον κίνδυνο της περιθωριοποίησης κάποιων ατόμων.

Ο χωρισμός της ομάδας μπορεί να γίνει και με διάφορα παιχνίδια, τα οποία είναι πολύ αγαπητά στα παιδιά. Για παράδειγμα **το παιχνίδι με τα παραμύθια**. Ο εκπαιδευτικός έχει ετοιμάσει κάρτες με ημιτελείς συνεχόμενες προτάσεις από παραμύθια γνωστά στα παιδιά. Ο αριθμός τους πρέπει να είναι ανάλογος με τις ομάδες που θέλουμε να δημιουργήσουμε. Αν η τάξη έχει 20 μαθητές και θέλουμε να δημιουργήσουμε 5 ομάδες, πρέπει να βρούμε 5 παραμύθια και το καθένα θα χωριστεί σε 4 ημιτελείς προτάσεις. Για παράδειγμα: Η μητριά την έβαλε να καθαρίσει τις στάχτες...../.....άφησε το γοβάκι της και άρχισε να τρέχει. Ο εκπαιδευτικός μοιράζει τυχαία τις κάρτες και ο κάθε μαθητής βρίσκει σε ποιο παραμύθι ανήκει. Κάθε παραμύθι είναι και μια ομάδα.

Ένα άλλο παιχνίδι είναι **οι φωνές των ζώων**.

Ο εκπαιδευτικός ετοιμάζει κάρτες με ονόματα ζώων, τόσων όσων και οι ομάδες που θέλουμε να δημιουργήσουμε. Στην τάξη των 20 μαθητών θέλουμε να δημιουργήσουμε 5 ομάδες των τεσσάρων ατόμων. Άρα διαλέγουμε 5 είδη ζώων και φτιάχνουμε από 4 καρτέλες για το καθένα. Οι μαθητές παίρνουν τις κάρτες τυχαία και μιμούμενοι τις φωνές του ζώου που γράφει η κάρτα τους με κλειστά μάτια ψάχνουν να βρουν τους υπόλοιπους του είδους τους και παραμένουν κοντά μέχρι να συμπληρωθεί η ομάδα.

Συντονιστής της ομάδας έγινε κατόπιν ψηφοφορίας ένας μαθητής.

Οι πηγές και η μεθοδολογία που προτάθηκε ν' ακολουθήσουν για τη συλλογή του υλικού ήταν:

- Πληροφορίες από σχετική βιβλιογραφία (βιβλία ή περιοδικά που αναφέρονται σ' αυτήν την περιοχή)
- Πληροφορίες από το διαδίκτυο
- Ευρήματα από παραδοσιακές συλλογές, φωτογραφίες, αντικείμενα με ιστορική αξία. Επισκέψεις σε χώρους της περιοχής (βουνά, πεδιάδες..) (έρευνα πεδίου-επιτόπια έρευνα)...
- Προφορικές Πηγές: Συνέντευξη με εργαζόμενους σε ποικίλα επαγγέλματα, με πρόεδρο κοινότητας, ηλικιωμένους, -μαγνητοφώνηση
- Φωτογράφιση

Τέλος, αποφασίστηκε να δοθεί ένα ενημερωτικό σημείωμα στους γονείς.

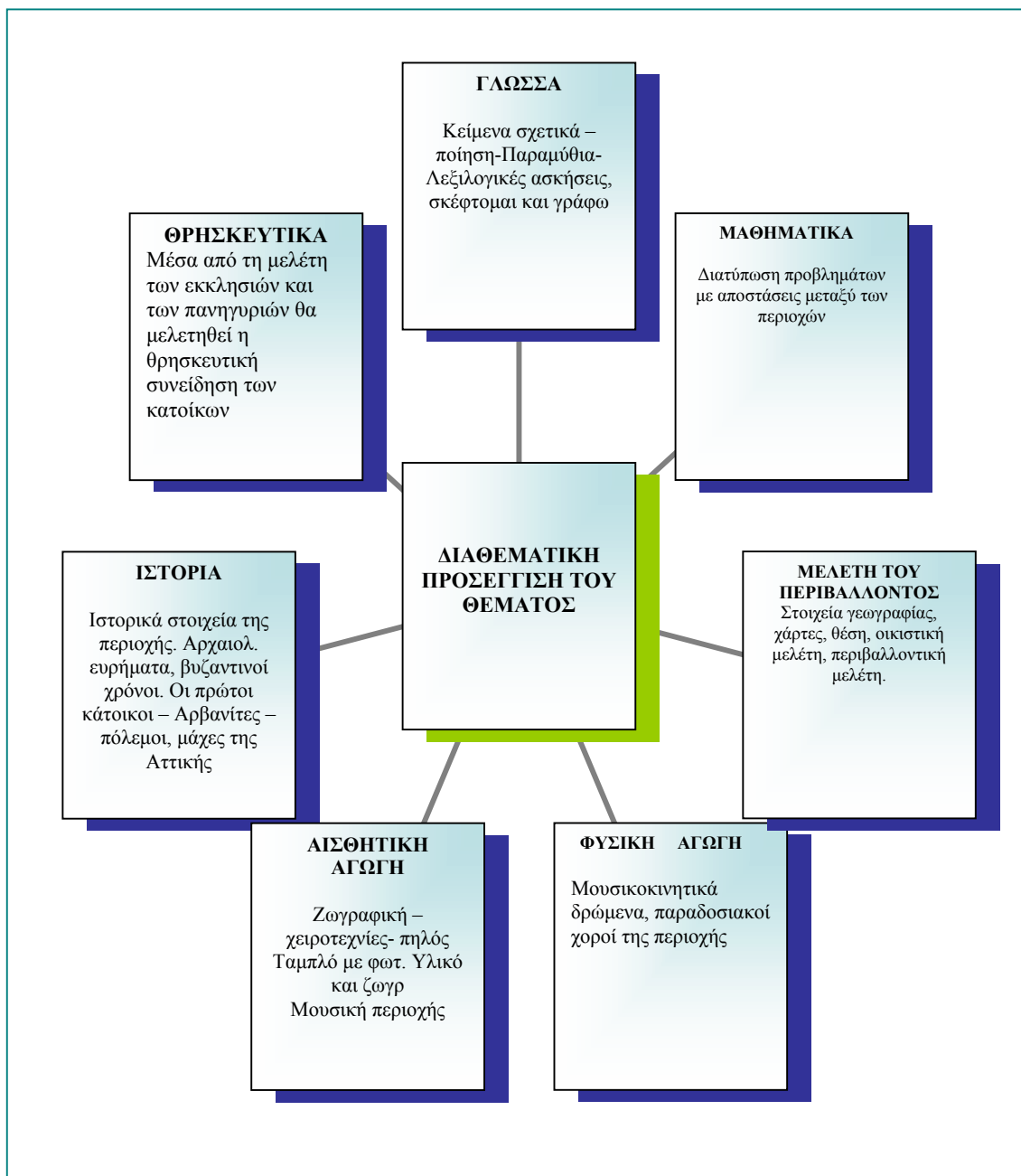
Δραστηριότητες/Φύλλα εργασίας:

1. Επισκέψεις σε χώρους με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, μνημεία, παλιά κτίρια.
2. Επισκέψεις σε μουσεία.
3. Σκαρίφημα της περιοχής με σημείο αναφοράς το σχολείο.
4. Φωτογράφιση της περιοχής (κτίρια, τοπία, εκκλησίες)
5. Αρχαιολογικά ευρήματα: Λόφοι «Κοτρών» και Σούριζα
6. Ονομασία τόπου: αναφορά και σε βυζαντινούς χρόνους (βυζαντινός στρατηγός Καπανδρίτης)
7. Μελέτη τοπωνυμίων (Καραλιούμι, Μαυρηνώρα), ονομασίες δρόμων σε σχέση με επίθετα της περιοχής.
8. Συνεντεύξεις από κατοίκους για διάφορα θέματα
9. Συγκέντρωση παραδοσιακών αντικειμένων (παλιές φωτογραφίες, εργαλεία)
10. Μελέτη και φωτογράφιση των παραδοσιακών φορεσιών και κοσμημάτων
11. Μελέτη της αρβανίτικης γλώσσας και καταγραφή κάποιων σημαντικών λέξεων
12. Καταγραφή παραδοσιακών συνταγών (μουσούντα, γκόγκλιες, γαλατόπιτα), καθώς και δημοτικών τραγουδιών (χορευτικά, νανουρίσματα, γάμου..)
13. Πανηγύρια της περιοχής
14. Καταγραφή ηθών και εθίμων για τις παραδοσιακές κοινωνικές εκδηλώσεις καθώς και γύρω από τις γιορτές.

15. Ερωτηματολόγια – Φύλλα εργασιών στη γλώσσα, εκθέσεις, προβλήματα μαθηματικών, χάρτες.
16. Επιστολές των μαθητών σε ιστορικά πρόσωπα της περιοχής.
17. Κατάθεση προτάσεων από τους μαθητές στο πως ο τόπος τους μπορεί να βελτιωθεί.
18. Παιχνίδια λάθους: δίνω καρτέλες με πληροφορίες του χωριού. Η μία φροντίζω να μην είναι φανερά σωστή. Καλούνται οι ομάδες να βρουν το λάθος.
19. Παιχνίδια οδών: ένα παιδί σκέφτεται ένα δρόμο και τα άλλα με ερωτήσεις προσπαθούν να αναγνωρίσουν ποιος είναι.

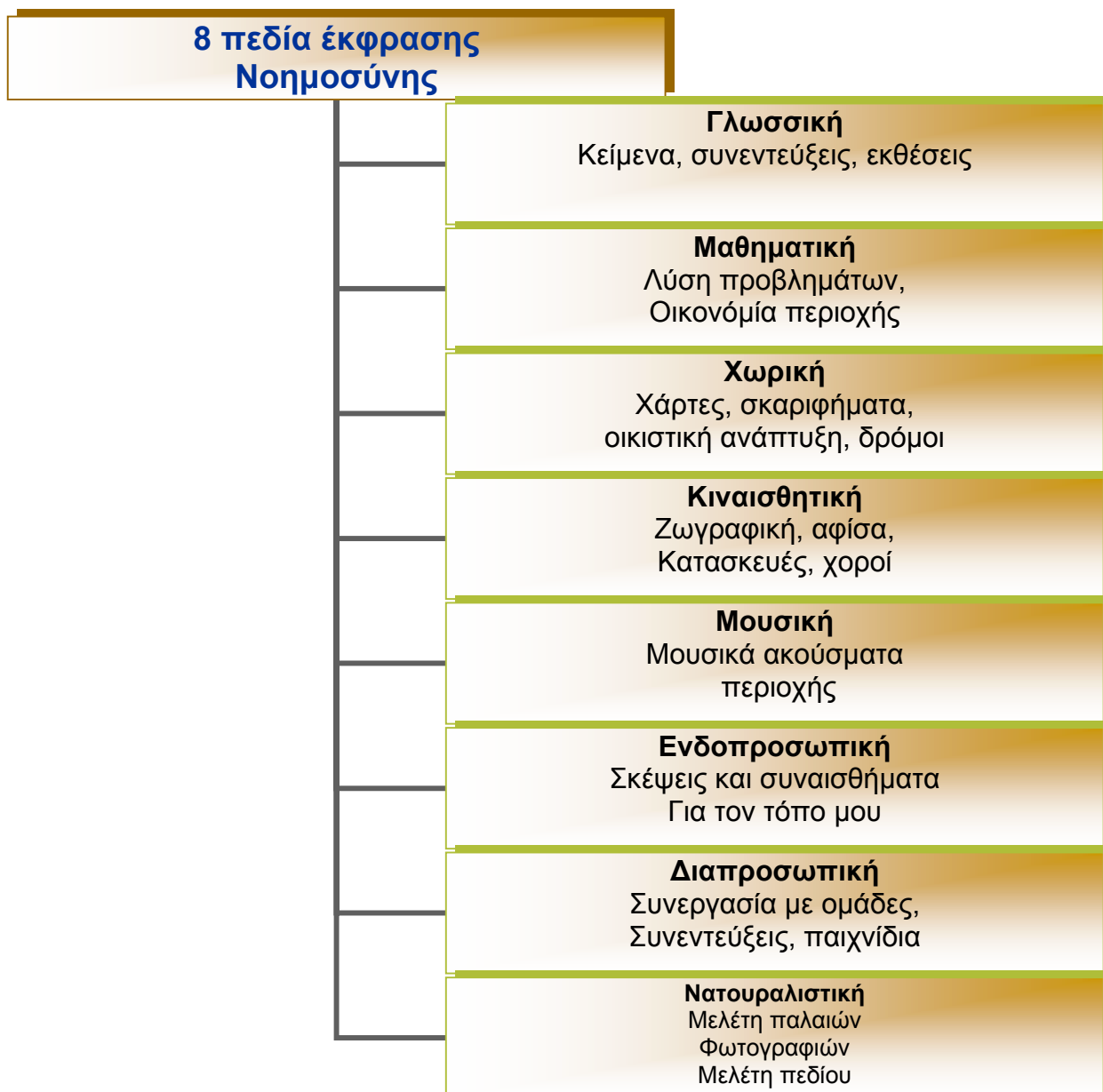
3ο ΣΤΑΔΙΟ: ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ

Μετά τη συλλογή του υλικού με τους τρόπους που προαναφέρθηκαν, άρχισε η παρουσίασή και η ταξινόμησή του ανά ομάδες. Αυτό γινόταν ανά τακτά χρονικά διαστήματα με τη βοήθεια τη δική μου και του συντονιστή. Όταν παρουσιαζόταν υλικό που αφορούσε μια συγκεκριμένη διδακτική ενότητα γινόταν μέσα στα πλαίσια του ωρολογίου προγράμματος. Για παράδειγμα, ένα κείμενο λαογραφικού περιεχομένου, που παρουσίαζε κάποια έθιμα, παρουσιαζόταν στο μάθημα της γλώσσας με κάποια φύλλα εργασίας που είχα ετοιμάσει. Έτσι επιτεύχθηκε και η διαθεματική προσέγγιση του προγράμματος αυτού ως εξής:

Σημείωση: Σε μεγαλύτερη τάξη θα μπορούσε να προστεθεί και το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής και της Τεχνολογίας.
Επίσης η μελέτη του θέματος συμφωνεί με τα 8 πεδία έκφρασης της νοημοσύνης, γιατί:

4^ο ΣΤΑΔΙΟ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΟΜΑΔΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

Η παρουσίαση έγινε κυρίως μέσα στην τάξη από όλες τις ομάδες. Κατόπιν, στη σχολική μονάδα και μέσω διαδικτύου στο ευρύτερο σχολικό δίκτυο. Τέλος, έγινε παρουσίαση στην τοπική κοινωνία.

Αυτό επιτεύχθηκε με:

- Το βιβλίο που δημιούργησαν οι μαθητές
- Έκθεση ζωγραφικής και φωτογραφικού υλικού
- Έκθεση με παραδοσιακά αντικείμενα
- Δημιουργία αφίσας

- Παρουσίαση του δρώμενου του αρβανίτικου γάμου, με τους παραδοσιακούς χορούς της περιοχής, την αυθεντική τοπική φορεσιά και κόσμημα όπως έχει καταγραφεί από τους παλαιότερους.
- Βιντεοκασέτα

5ο ΣΤΑΔΙΟ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΟΜΑΔΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

Η αξιολόγηση έγινε με ένα ερωτηματολόγιο που δόθηκε στην αρχή και στο τέλος όπου ελέγχθηκε αν οι στόχοι είχαν επιτευχθεί

Η αξιολόγηση των ομάδων έγινε από τα ίδια τα μέλη της ομάδας, αλλά και των άλλων ομάδων και φυσικά από το δάσκαλο, κατά τη διάρκεια των παρουσιάσεων.

Η ατομική αξιολόγηση επιτεύχθηκε και από τα φύλλα εργασίας.

Σαν επιβράβευση τους δόθηκε και ένα βραβείο για την άψογη συμμετοχή τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αυδίκος, Ε., (1999) Λαογραφία και Παιδική Ηλικία: οπτικές και προοπτικές, στο Αναγνωστόπουλος, Β. (επιμ.), Λαϊκή Παράδοση και Παιδί, Αθήνα: Καστανιώτη

Βαρβούνης, Μ.Γ., (1993), *Σύγχρονοι Προσανατολισμοί της Ελληνικής Λαογραφίας*, Αθήνα : Πορεία

Βώρος, Φ.Κ., (1993), *Η Διδασκαλία της Ιστορίας με αξιοποίηση της εικόνας*, Αθήνα

Λεοντσίνης Γ.Ν., (1996), *Διδακτική της Ιστορίας, Γενική – Τοπική Ιστορία και Περιβαλλοντική εκπαίδευση*, Αθήνα

Ματσαγγούρας, Η., (2003), *Η Διαθεματικότητα στη Σχολική Γνώση*, Αθήνα: Γρηγόρη

Μερακλής, Μ.Γ., (2001) *Παιδαγωγικά της Λαογραφίας*, Αθήνα: Ιωλκός

Χρυσαφίδης, Κ. (2002) «Βιωματική-Επικοινωνιακή Διδασκαλία: ΗΕισαγωγή της Μεθόδου Project στο Σχολείο», Αθήνα: Gutenberg